

## Terminy przydatne przy rozwiązywaniu zadań

TERMIN	WYJAŚNIENIE
<b>Analizować</b>	<p>Dokonywanie wyodrębnionych cech, części lub składników badanego zjawiska, procesu lub obiektu geograficznego, badanie cech elementów lub struktury elementów; analiza może być szczegółowa, wnikliwa lub ogólna oraz ilościowa i jakościowa</p> <p><i>np. zanalizuj budowę wnętrza Ziemi, dokonaj analizy elementów klimatu równikowego, przeprowadź analizę rozwoju transportu drogowego w Polsce</i></p>
<b>Badać</b>	<p>Dokładne poznawanie wybranego elementu za pomocą analizy naukowej; badanie na drodze teoretycznej, doświadczalnej (eksperymentalnej), za pomocą przyrządów, aparatów; badanie według jakiejś metody; podejmowanie badania w terenie lub laboratorium</p> <p><i>np. zbadaj skutki procesu krasu podziemnego; zbadaj podstawowe cechy gleby biellicowej; zbadaj następstwa działalności górniczej człowieka</i></p>
<b>Czytać</b>	<p>Zaznajamianie; zapoznanie z treścią tekstu; zamieszczony tekst stanowi podstawę do przeprowadzenia analizy, wyjaśnienia lub obliczeń</p> <p><i>np. przeczytaj zamieszczony tekst i na jego podstawie odpowiedz, wyjaśnij, wskaż, wymień, oblicz itp.; na podstawie tekstu wyjaśnij powstawanie gór wulkanicznych</i></p>
<b>Dobrać</b>	<p>Wybieranie; wyszukanie odpowiedniego elementu; znalezienie czegoś podobnego; dopasowanie;</p> <p><i>np. do podanych nazw krajów dobierz odpowiadające im nazwy stolic; dobierz rodzaje upraw do odpowiednich typów gleb; do podanych regionów przemysłowych dobierz odpowiednie rodzaje przemysłu</i></p>
<b>Interpretować</b>	<p>Wyjaśnianie; tłumaczenie; komentowanie faktów, wydarzeń, zjawisk;</p> <p><i>np. zinterpretuj proces tworzenia się euroregionów; dokonaj interpretacji procesu globalizacji; dokonaj interpretacji opisu wyprawy znanego podróżnika Arkadego Fiedlera</i></p>
<b>Narysować</b>	<p>Zrobienie, wykonanie rysunku; przedstawienie za pomocą rysunku</p> <p><i>np. za pomocą rysunku przedstaw powstawanie wiatru halnego; narysuj strzałki przedstawiające kierunki płynięcia prądów morskich; narysuj rozkład napływających nad Polskę mas powietrza</i></p>
<b>Nazwać</b>	<p>Oznaczenie; określenie mianem, nazwą, imieniem; nadanie nazwy</p> <p><i>np. nazwij wskazany na rysunku proces; nazwij omówioną działalność wiatru; nazwij zaznaczone obszary ekumeny na świecie</i></p>
<b>Obliczyć</b>	<p>Policzenie; dokonanie obrachunku;</p> <p><i>np. oblicz różnice czasowe między miastami; oblicz odległość</i></p>

	<i>(rzeczywistą lub na mapie) między obiektami; oblicz procent ludności aktywnej zawodowo</i>
<b>Oceń</b>	<p>Wydawanie opinii o czymś; wypowiedzenie sądu o wartości czegoś; ocena może być wnikliwa, pozytywna lub negatywna;</p> <p><i>np. oceń tendencje kształtowania się procesu erozji gleb przy określonej wielkości opadów; oceń znaczenie działalności przemysłowej dla rozwoju gospodarczego regionu; dokonaj oceny walorów turystycznych w twoim regionie;</i></p>
<b>Odczytać</b>	<p>Przeczytanie; poznanie; zrozumienie treści tekstu;</p> <p><i>np. odczytaj wartość ciśnienia atmosferycznego zarejestrowane przez barograf; odczytaj z mapy sumę rocznych opadów zarejestrowanych w regionie; na podstawie tekstu odczytaj główne nazwy krain geograficznych</i></p>
<b>Określić</b>	<p>Wymienianie cech charakterystycznych czegoś; oznaczenie; wyznaczenie; zdefiniowanie;</p> <p><i>Np. określ obszar na którym występuje wskazany obiekt geograficzny; określ zasięg zlodowacenia środkowopolskiego; określ wielkość wydobycia gazu ziemnego</i></p>
<b>Omówić</b>	<p>Wypowiedzenie sądu na jakiś temat; przedyskutowanie; skomentowanie;</p> <p><i>np. omów najważniejsze wydarzenia ery paleozoicznej; omów główne obszary uprawy pszenicy na świecie; omów sposób użytkowania ziemi w twoim regionie</i></p>
<b>Opisać</b>	<p>Przedstawienie szczegółów dotyczących wyglądu czegoś, przebiegu jakiegoś zjawiska, procesu, działania, sytuacji; charakteryzowanie; określenie; opis może być dokładny, szczegółowy, wierny lub ogólny, pobieżny; barwny lub zwięzły, naukowy;</p> <p><i>np. opisz elementy doliny rzecznej; opisz formy ochrony środowiska przyrodniczego występujące w twoim regionie; opisz układ warstw skalnych</i></p>
<b>Pisać</b>	<p>Tworzenie; układanie; komponowanie tekstu na piśmie w formie notatki, artykułu, wypracowania, dzieła naukowego; formułowanie swoich myśli na piśmie;</p> <p><i>np. napisz wniosek będący podsumowaniem analizy rozkładu napływających mas powietrza atmosferycznego nad Polskę; napisz prognozę rozwoju gospodarczego regionu; napisz notatkę na temat stanu zanieczyszczenia jezior w twoim regionie</i></p>
<b>Podać</b>	<p>Przybliżenie; zakomunikowanie;</p> <p><i>np. podaj przyczyny powstawania leja depresyjnego; podaj trzy czynniki decydujące o przebiegu erozji gleb; podaj daty rozpoczynające poszczególne pory roku</i></p>
<b>Porównać</b>	<p>Zestawienie elementów; znalezienie ich cech wspólnych lub różniących;</p>

	<p><i>np. porównaj warunki klimatyczne występujące w różnych regionach; porównaj wskazane elementy decydujące o rozmieszczeniu upraw zbożowych; porównaj wydobycie surowców mineralnych w wybranych krajach</i></p>
<b>Przedstawić</b>	<p>Zapoznanie z czymś; zaprezentowanie; pokazanie; wyrażenie;</p> <p><i>np. na podstawie analizy danych statystycznych przedstaw prognozę rozwoju ludności na świecie; przedstaw dynamikę wydobycia węgla kamiennego w Polsce w latach; przedstaw projekt budowy oczyszczalni ścieków</i></p>
<b>Przyporządkować</b>	<p>Ustalenie relacji między elementami; uczynienie zależnym od czegoś nadrzędnego;</p> <p><i>np. podanym elementom przyporządkuj właściwe opisy; zamieszczonym charakterystykom przyporządkuj odpowiednie wykresy przedstawiające reżimy rzeczne; przyporządkuj podanym czynnikom rzeźbotwórczym właściwe im formy rzeźby</i></p>
<b>Scharakteryzować</b>	<p>Określenie charakterystycznych cech; scharakteryzowanie dokładnie, wyczerpująco;</p> <p><i>np. scharakteryzuj układ sieci rzecznej w Polsce; scharakteryzuj elementy środowiska przyrodniczego regionu; scharakteryzuj strukturę wiekową ludności Polski</i></p>
<b>Sformułować</b>	<p>Ujęcie jakiejś myśli, tezy lub twierdzenia w odpowiednią formułę; wyrażenie się, wypowiedzenie w ściśle określony, dokładny sposób; precyzyjne sformułowanie jakiejś myśli lub wniosku;</p> <p><i>np. sformułuj zależność pomiędzy wskazanymi elementami środowiska przyrodniczego; sformułuj cechy charakteryzujące tendencję zachodzących zmian w wykorzystaniu źródeł energii na świecie; sformułuj definicję środowiska przyrodniczego</i></p>
<b>Uporządkować</b>	<p>Uregulowanie; doprowadzenie do ułożenia wyrażań w określonym porządku, którego wyznacznikiem jest jakieś kryterium;</p> <p><i>np. uporządkuj rzeki wg ich długości; uporządkuj źródła energetyczne wg ich znaczenia gospodarczego; uporządkuj gleby wg klas bonitacyjnych</i></p>
<b>Uzasadnić</b>	<p>Podawanie argumentów, dowodów; wykazanie słuszności, prawdziwości czegoś; umotywowanie;</p> <p><i>np. uzasadnij twierdzenie, wniosek, swoją opinię o czymś, swoje stanowisko; uzasadnij, jaki był wpływ epoki lodowcowej na kształtowanie się krajobrazu młodoglacjalnego; uzasadnij, jaki jest wpływ motoryzacji na kształtowanie się klimatu miejskiego</i></p>
<b>Uzupełnić</b>	<p>Kompletowanie; dopełnianie;</p> <p><i>np. uzupełnij zdanie wpisując odpowiedni symbol, pojęcie; uzupełnij tabelę wpisując właściwą nazwę czynnika rzeźbotwórczego; uzupełnij rysunek przedstawiający bryzę dodając brakujące elementy</i></p>

<b>Wnioskować</b>	<p>Wyprowadzanie, wyciąganie lub wysuwanie z czegoś wniosku jako wyniku rozumowania; domniemywanie; sądzenie na podstawie czegoś; wnioskowanie może być indukcyjne (uogólniające) i dedukcyjne (wyprowadzenie wniosku ze znanej przyczyny, przesłanki);</p> <p><i>np. na podstawie analizy tempa wycinania lasów równikowych sformułuj wniosek dotyczący zmian klimatycznych na Ziemi; na podstawie danych statystycznych napisz wniosek dotyczący struktury wiekowej ludności przedstaw wniosek na temat możliwości wykorzystania tras rowerowych w podniesieniu atrakcyjności turystycznej regionu</i></p>
<b>Wskazać</b>	<p>Pokazanie; skierowanie uwagi na omawiany element; udzielenie wyjaśnień; poinformowanie o czymś;</p> <p><i>np. wskaż element występujący na rysunku, w tekście; wskaż czynnik istotny dla omawianego procesu abrazji; wskaż na mapie źródła rzeki</i></p>
<b>Wybrać</b>	<p>Dokonanie selekcji, wyboru; zdecydowanie się na coś; wytypowanie; wyróżnienie;</p> <p><i>np. spośród podanych wyrażenń wybierz odpowiednie charakterystyczne dla roślinności łąkowej; wybierz elementy typowe charakteryzujące działalność przemysłową; wybierz właściwą formę ochrony przyrody</i></p>
<b>Wyjaśnić</b>	<p>Wytłumaczenie elementów niezrozumiałych; zinterpretowanie; objaśnienie; wytłumaczenie;</p> <p><i>np. wyjaśnij przyczyny rozwoju pokryw lodowych w plejstocenie; wyjaśnij wpływ elementów klimatycznych na proces powstawania pustyni na świecie; wyjaśnij przyczyny powstawania przedstawionych form skalnych</i></p>
<b>Wykazać</b>	<p>Udowodnienie;; przedstawienie czegoś w sposób przekonujący; unaocznienie; stwierdzenie;</p> <p><i>np. wykaż związek między podanymi elementami np. rozwojem przemysłu i procesem urbanizacji; wykaż związek między powstawaniem poszczególnych typów gleb od skały macierzystej; wykaż związek między występowaniem poszczególnych stref w atmosferze a przebiegiem temperatury</i></p>
<b>Wykonać</b>	<p>Wprowadzenie w czyn; zrobienie czegoś; uczynienie; zrealizowanie;</p> <p><i>np. na podstawie zamieszczonego tekstu i rysunku wykonaj zadania; wykonaj doświadczenie wyjaśniające skraplanie się pary wodnej; na podstawie danych statystycznych wykonaj wykres przedstawiający wielkość eksportu i importu</i></p>
<b>Wykorzystać</b>	<p>Skorzystanie z czegoś; spożytkowanie czegoś w jakimś celu;</p> <p><i>np. wykorzystaj zamieszczona mapę do charakterystyki klimatu Polski; wykorzystaj dana ilustrację do analizy form terenu; wykorzystaj dane statystyczne do obliczeń przyrostu naturalnego ludności Polski</i></p>
<b>Wymienić</b>	<p>Wyliczenie; przytoczenie;</p>

	<i>np. wymień cechy przemysłu wydobywczego; wymień skutki zjawiska El Niño; wymień cztery obszary klęski ekologicznej; wymień parki narodowe na przykładzie Polski</i>
<b>Zapisać</b>	Utrwalenie czegoś na piśmie; zanotowanie;  <i>np. zapisz wyniki dokonanych obliczeń emisji CO<sub>2</sub> w postaci krótkiego wniosku; zapisz wyniki analizy rozwoju transportu w postaci podsumowania; zapisz wyniki przeprowadzonej obserwacji elementów pogody</i>
<b>Zaznaczyć</b>	Podkreślenie; zaakcentowanie; uwydatnienie elementów; stwierdzenie;  <i>np. zaznacz różnice lub podobieństwa w rozkładzie izoterm stycznia występujące na obszarze analizowanych regionów; zaznacz najważniejszy element decydujący o rozwoju przemysłu włókienniczego; zaznacz na mapie wskazany element np. przełęcz</i>
<b>Zestawić</b>	Złożenie; połączenie w określoną całość jakiegoś elementy, części składowe; przedstawienie i zbadanie jednocześnie w celu wykazania różnic i podobieństw; sporządzenie listy, wykazu, spisu elementów; zrobienie zestawienia;  <i>np. zestaw czynniki wpływające na rozwój rolnictwa; sporządź zestawienie działań mogących zwiększyć atrakcyjność turystyczną regionu; zestaw pozytywne i negatywne konsekwencje wynikające z rozwoju wielkich aglomeracji</i>